

தக. மறு.

ԴԱՍԱՏԵՏՐ

4026

УЧЕДНОТВА
ПОСТАНОВЛЕНИЕ
Академии Наук
СССР

4 30 4 44.

U U, Z U, 4 U. P. Z. U U, Z U, 4 U, 6 8

2(075)

U-15

10 13 1 10
 § 4. 10 13 1 10
 1 9 1 5

$$\frac{2(075)}{U-15}$$

Գ. ՏԱՐԻ (սյե տակաւն)
ԺԱ. տպ.

ԴԱՍԱՏԵՏՐ

41021

9. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.

83. ԴԱԳԻՆՆԻ. Բ. Դ. ԶԱՆԴԱՆԻ

8 47. 0 0 m p n l w n y p
 1 9 1 5

2001

2010

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Տ. Տ. ԳԵՈՐԳ Զ.

Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, Ծայ-
րագոյն Պատրիարքի Համազգական Նախամեծար
Աթոռոյ Արարատեան Առաքելական Մայր Աթոռոյ
Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի:

36112-66

1. ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ

Ի մարդ ունէր երկու որդի: Մի օր
փոքրն ասաց հօրը. «Հայր, տուր ինձ իմ բա-
ժինը քո հարստութիւնից, ես այլ ևս չեմ կա-
մենում քեզ մօտ ապրել»: Հայրը տուաւ որդուն
նրա բաժինը: Շատ օր չանցած՝ փոքր որդին
զնաց հեռու աշխարհ և այնտեղ իւր ունեցածը
փչացրեց՝ անկարգ կեանք վարելով:

Երբ բոլոր ունեցածը կերաւ, վերջացրեց, հէնց
այն ժամանակ էլ սաստիկ սով ընկաւ: Նա սկը-
սեց մուրացկանութիւն անել, բայց դրանով չկա-
րողացաւ ապրել: Վերջը զնաց այն երկրի քաղա-
քացիներէից մինի մօտ և ծառայ դարձաւ: Նա էլ ու-
ղարկեց նրան իւր հանդը, որ խոզեր արածացնէ:
Փոքր որդին շնորհակալ կլինէր, եթէ խոզերի կե-
րածն էլ գտնէր կշտանալու, բայց այդ էլ ձեռք
չէր ընկնում:

50 693-14-6.

Նա սկսեց երկար մտածել և ինքն իրան ասել. «Քանի—քանի ծառաներ իմ հօր տանը ձրի հաց են ուտում, իսկ ես այստեղ սոված մեռնում եմ: Կղաոնամ հօրս մօտ և կասեմ նրան—հայր, ես մեղաւոր եմ քո և Աստծու առաջ. այլևս արժանի չեմ քեզ որդի կոչուելու, ընդունիր ինձ իբրև քո ծառաներից մինը»:

Փոքր որդին վերկացաւ և եկաւ հօր մօտ: Հայրը հեռուից նկատեց նրան. գութը շարժուեց. առաջ վազեց. վզովն ընկաւ և համբուրեց: Որդին ասաց, «Հայր, ես մեղաւոր եմ քո և Աստծու առաջ, այլևս արժանի չեմ քեզ որդի կոչուելու»: Մի ուրիշ հայր որ լինէր, չէր ընդունի անկարգ որդուն, բայց սա բարի էր, ուստի և ասաց ծառաներին. «Հանեցէք սրա հին շորերը և նորերը հագցրէք. մատանի դրէք մատին. նոր հայր ու որդի լինենք. ոտներին նոր կօշիկներ հագցրէք, որ նոր ճանապարհով ման գայ. գեր եղը մորթեցէք. ուտենք և ուրախանանք, որովհետեւ իմ այս որդին մեռած էր մեղքի մէջ, կենդանացաւ՝ սխալն ուղղելով, կորած էր՝ գտնուեցաւ: Ամենքըն էլ սկսեցին ուրախանալ:

Այդ միջոցին մեծ որդին հանդուժն էր: Երեկոյան, երբ տուն դարձաւ, երգելու և պարելու ձայներ լսեց: Ծառաներից մինին կանչեց իւր մօտ և հարցրեց, թէ այդ ի՞նչ է: Նա էլ պատասխանեց. «Եղբայրդ գարձել է, հայրդ գեր եղը մորթել տուաւ և ահա ամենքն էլ ուրախանում են»:

Սա փոխանակ ուրախանալու՝ նախանձից բարկացաւ և տուն չմտաւ: Հայրը, որ կարող էր

հրամայել, գուրս եկաւ և աղաչում էր որդուն ներս գալ. Մեծ որդին բարկացած պատասխան տուաւ հօրն ու ասաց. «Այս քանի տարի է ծա-

ուայում եմ քեզ. քո խօսքից երբեք դուրս չեմ եկել, բայց ինձ մի ուլ էլ չտուիր, որ ընկերներին հետ ուրախանամ, իսկ այդ որդիդ, որ քո հարստութիւնը կերաւ, փչացրեց, նրա համար գեր եզն ես մորթել»:

Հայրն ասաց նրան. «Որդեակ, դու ամեն ժամանակ ինձ մօտ ես, ինչ որ ունեմ, բոլորն էլ քոնն է. դու պէտք է ուրախանաս, որ քո եղբայրը մեռած էր, կենդանացաւ, կորած էր, զբոսնուեցաւ և ոչ թէ տրտմեա ու տուն չմտնես»:

Դուք էլ պիտի աշխատէք անառակ որդու նման ձեր սխալները շուտով ուղղել—ծոյլերը պիտի աշխատեն աշխատասէր լինել: Մեծ որդու նման չպիտի նախանձէք եղբօր կամ ուրիշի բաղտաւորութեան վրայ, այլ ընդհակառակն՝ ուրախանաք:

2. ՈՐ ՈՄԻ ԱՌԱԿԸ

Յիսուս մի ուրիշ առակ էլ պատմեց—մի մարդ իւր արտումը բարի սերմը ցանեց: Բայց երբ մարդիկ քնեցին, թշնամին ծածուկ եկաւ, արտի մէջ որոմներ ցանեց ու գնաց: Երբ սերմը բուսաւ, որոմն էլ հետը երևեցաւ:

Տան տիրոջ ծառաները նկատեցին այդ բանը, մօտ եկան և ասացին. «Տէր, դու քո արտումը բարի սերմ չցանեցիր, որոմները ռոտեղից են»:

Նա պատասխանեց և ասաց. «Այդ թշնամի մարդու արածն է»: Ծառաներն ասացին. «Իրաւունք տուր, որ գնանք արմատից հանենք»: Նա պատասխանեց. «Ո՛չ, որոմը քաղելիս, ցորենն էլ հետը արմատից կհանէք, թողէք երկուսն էլ միասին մեծանան մինչև հունձը, իսկ հնձի ժամանակ կասեմ հնձուորներին, որ առաջ որոմները քաղեն և խուրձ կապեն այրելու համար, իսկ ցորենը ժողովեն իմ ամբարի մէջ»:

Ձեր ծնողները, ուսուցիչները և բարի մարդիկ խրատում են՝ բարի սերմեր են ցանում ձեր սրբտերում: Եթէ լսէք և կատարէք նրանց խրատները, բախտաւոր կլինէք:

Վատ ընկերներին չպիտի լսէք, չպիտի թոյլ տաք, որ նրանք վատ բաներ՝ որոմներ ցանեն ձեր մէջ: Եթէ նրանց լսէք, անբաղտ կլինէք:

3. ԱՅԳՈՒ ՄՇԱԿՆԵՐԻ ԱՌԱԿԸ

Մի մարդ առաւօտը վաղ դուրս եկաւ իւր այգու համար մշակներ վարձելու: Մշակների հետ օրը մի դահեկանի (60 կոպէկ) խօսելով՝ ուղարկեց իւր այգին: Ժամը երեքի (մեր 9 ժամին) մօտ դուրս եկաւ, տեսաւ ուրիշ մշակներ, որոնք հրապարակում անգործ կանգնել էին և ասաց նրանց. «Դուք էլ գնացէք իմ այգին և ինչ որ արժան է, կստանաք»: Նրանք էլ գնացին: Դար-

ձեալ հրապարակ դուրս եկաւ ժամը վեցին (12), իննին (3) և նոյնպէս արաւ: Ժամը տասնևմէկի (5) մօտ դուրս եկաւ, ուրիշ պարապ մշակներ գտաւ և ասաց նրանց. «Ամբողջ օրն ինչո՞ւ էք այստեղ պարապ կանգնել»: Մշակներն ասացին. «Ուրովհետեւ մեզ ոչ ոք չվարձեց»: Այն ժամանակ տանուտէրն ասաց. «Դուք էլ գնացէ՛ք իմ այգին և ինչ որ արժան է, կստանաք»:

Երեկոյեան՝ այգու տէրը վերակացուին ասաց. «Կանչիր մշակներին և տուր նրանց վարձը՝ ժամը իննին եկողներէց սկսած մինչև առաւօտը վաղ եկողները: Ժամը տասնևմէկին եկողները մօտեցան և մի-մի դահեկան ստացան: Ամենից վաղ եկող մշակները կարծում էին, թէ աւելի կստանան, բայց նրանք էլ մի-մի դահեկան ստացան: Սրանք տանտիրոջից տրանջացին և ասացին. «Մենք օրուայ շոք ժամանակն ենք աշխատել, իսկ դրանք հով, մենք երկար ժամանակ ենք աշխատել, իսկ դրանք մի ժամ միայն—մի՞թէ կարելի է բոլորին էլ հաւասար վարձատրել»: Նա էլ նրանցից մինին պատասխանեց և ասաց. «Ընկեր, ես քեզ չեմ զրկում, չէ՞ որ դու ինձ հետ մի դահեկանով համաձայնեցար, քո վարձն ան և գնա, ես կամենում եմ, որ այն ուշ եկողներին էլ քեզ չափ տամ: Մի՞թէ ես իշխանութիւն չունեմ իմ փողի հետ այնպէս վարուելու ինչպէս իմ ցանկութիւնն է, ինչո՞ւ ես նախանձում, որ ես առատաձեռն եմ»:

Այսպէս ետինները կլինեն առաջին, իսկ առաջինները՝ ետին:

Աստուած պատուիրում է, որ ամեն օր աշխատենք, պարապ չմնանք: Թէ փոքրի և թէ մեծի համար աշխատանք կայ: Ով կաշխատէ, առողջ և բազմաւոր կլինի, իսկ ով պարապ կմնայ, կհիւանդանայ և պարապութիւնից վատ բաներ կանէ:

Աշխատանք սիրող մանուկներին Աստուած սիրում է, իսկ ծոյլերին՝ պարապ մնացողներին չի սիրում:

4. Ք Ա Ն Ք Ա Ր Ն Ե Ր Ի Ա Ռ Ա Կ Ը

Մի հարուստ մարդ օտար երկիր էր գնում: Կանչեց ծառաներին և իւր փողերը նրանց յանձնեց—մէկին հինգ քանքար (10,000 ուրլի) տուաւ, միւսին՝ երկու (4,000), իսկ երրորդին՝ մի՛ (1,000) իւրաքանչիւրին իւր շնորհքի համեմատ և շտապով հեռացաւ:

Հինգ քանքար ստացողը գործ դրաւ փողը և նրանով ուրիշ հինգ քանքար էլ աշխատեց: Նոյնպէս երկու քանքար ստացողը գործ դրաւ և երկու քանքար էլ աշխատեց: Իսկ մի քանքար ստացողը գնաց, գետինը փորեց ու տիրոջ տուած քանքարը թագցրեց, գործ չդրաւ:

Մի քանի ժամանակից ետոյ ծառաների տէրը վերադարձաւ և նրանցից հաշիւ պահանջեց: Հինգ

քանքար ստացողն եկաւ և աշխատած հինգ նոր քանքարն էլ տիրոջը տալով՝ ասաց. «Տէր, դու ինձ հինգ քանքար տուիր, ես դրանով գործ սկսեցի և ուրիշ հինգ քանքար էլ աշխատեցի»: Տէրն ասաց նրան. «Շատ լաւ, բարի և հաւատարիմ ծառայ, որովհետեւ փոքր գործի մէջ հաւատարիմ եղար, մեծ գործերի վրայ կառավարիչ կնշանա-

կեմ՝ ես այսքան տարի հեռացել էի տանից, հիմա, որ վերադարձել եմ, իմ բարեկամների համար մեծ ճաշ եմ պատրաստել, որ միասին ուրախանք, դու էլ համեցէք՝ մասնակից եղիր այդ ուրախութեանը»: Մօտ եկաւ երկու քանքար ստացողն ու ասաց. «Տէր, դու ինձ երկու քանքար տուիր, այդ փողերով ուրիշ երկու քանքար էլ աշխատել եմ»: Տէրը նրան ևս ասաց.

«Շատ լաւ, բարի և հաւատարիմ ծառայ, որովհետեւ փոքր գործի մէջ հաւատարիմ եղար, մեծ գործերի վրայ կառավարիչ կնշանակեմ. եկ, դու էլ մասնակից եղիր այդ ուրախութեանը»:

Մօտ եկաւ մի քանքար ստացողն և ասաց. «Տէր, ես գիտէի, որ դու խիստ մարդ ես—հրնձուժ ես այն տեղից, ուր չես ցանել և հաւաքում ես, ուր չես փռել, ուստի վախեցայ քեզնից, քո քանքարը գետնի մէջ թաղեցի—անաքեզ քո տուածը»: Տէրը բարկացաւ նրա վրայ և ասաց. «Չար և վատ ծառայ, երբ դու գիտէիր, որ ես հնձում եմ այնտեղից, ուր չեմ ցանել և հաւաքում, ուր չեմ փռել, ինչո՞ւ իմ փողը ստացար, ինչո՞ւ չյանձնեցիր սեղանաւորին, որ ես այժմ տոկոսով պահանջէի նրանից»: Իսկոյն հրամայեց ծառաներին և ասաց. «Առէք դրանից այդ մի քանքարը և տուէք տասն քանքար ունեցողին, իսկ այս անպիտան ծառային պատժեցէք և ձգեցէք մուժ սենեակը, թող այնտեղ լաց լինի և ատամները կրճտացնէ»:

Աստուած բոլորիդ էլ զանազան շնորհներ՝ քանքարներ է տուել՝ մինին աւելի, միւսին՝ պակաս: Ով իւր շնորհները գործ կդնէ, էլ աւելի շնորհալի կդառնայ. Այն մի քանքար ստացողի նման մի թաղէք գետնի մէջ. ով այդպէս կանէ, եղած շնորհիցն էլ կզրկուի:

5. ՉԱՐ ԾԱՌԱՅԻ ԱՌԱԿԸ

Մի մարդ թագաւորին պարտ էր տասը հազար քանքար, մեր փողով 20 միլիոն ուրբի: Թագաւորը պարտապանից հաշիւ պահանջեց: Սա չկարողացաւ պարտքը վճարել, ուստի հրամայեց, որ նրա կինն ու որդիքը և բոլոր ունեցածը ծախեն: Պարտապանը թագաւորի ոտներն ընկաւ, աղաչում էր և ասում. «Ժամանակ տուր, բոլորն էլ կվճարեմ»: Թագաւորը հաւանեց պարտապանի վարմունքը, որ նա չուրացաւ, որ իւր հարստութիւնը ուրիշի անունով չէր հաստատել, ուստի խղճաց նրան և ամբողջ պարտքը ներեց:

Թագաւորի պարտապանը պատահեց իւր ընկեր ծառաներից մինին, որը պարտ էր նրան 100 դահեկան (60 ոբլ.): Սա բռնեց նրան, խեղդում էր և ասում. «Վճարիր պարտքդ»: Ծառայակիցը նրա ոտներն ընկաւ, աղաչում էր և ասում. «Ժամանակ տուր, բոլոր պարտքը կվճարեմ»: Նա չհամաձայնեց, գնաց գանգատ արաւ և իւր ընկերին բանտարկել տուաւ:

Բանտարկուողի ընկերները, երբ այս բանը տեսան, եկան և թագաւորին յայտնեցին: Թագաւորը նրան իւր մօտ կանչեց և ասաց. «Չար ծառայ, ես քո ամբողջ պարտքը ներեցի, որովհետեւ ինձնից ժամանակ խնդրեցիր. միթէ դու էլ քո ընկերի հետ այդպէս չպիտի վարուէիր»: Թագաւորը բարկացաւ չար ծառայի վրայ, հրամա-

յեց բանտարկել նրան և ներած պարտքն էլ ամբողջովին պահանջել:

Աստուած, ձեր ծնողները, ուսուցիչները և բարի մարդիկ ձեզ հազար ու մի լաւութիւն են անում, որոց փոխարէնը դուք չէք կարող վճարել: Դուք էլ պիտի ձեր ընկերների, բոլոր մարդոց հետ ներողամիտ վարուէք և ոչ թէ այն չար ծառայի նման խիստ լինէք:

6. ՓԱՐԻՍԵՑԻՆ ԵՒ ՄԱՔՍԱԻՈՐԸ

Երկու մարդ տաճար գնացին աղօթելու: Նրանցից մինը փարիսեցի էր, իսկ միւսը՝ մաքսաւոր: Փարիսեցին կանգնած էր առանձին տեղում և այսպէս էր աղօթում. «Շնորհակալ եմ քեզնից Աստուած, որ ուրիշ մարդկանց նման յափշտակող, անիրաւ չեմ. շաբաթը երկու անգամ ծում եմ պահում և իմ բոլոր հարստութիւնից տասանորդ եմ տալիս»:

Իսկ մաքսաւորը տաճարի մի հեռաւոր անկիւնում, ետ ընկած տեղում գլուխը քաշ ձգած, իրան մեղաւոր էր համարում, կուրծքը ծեծում և ասում էր. «Աստուած, մեղաւոր եմ, ներիր»:

Յիսուս երկուսի աղօթքն էլ գնահատեց ու ասաց. «Մաքսաւորն իրան խոնարհեցրեց, մեղաւոր համարեց, ուստի և արդարացած վերադարձաւ տուն, իսկ փարիսեցին հպարտ վարուեց,

ինքը իւր գլուխը գովեց, զրա համար էլ չար-
դարացաւ»:

Ով փարիսեցու նման հպարտ, մեծամիտ կլի-
նի, ինքը իրան կգովէ, Աստուած այդպիսի մարդ-
կանց չի սիրէ: Իսկ ով մաքսաւորի նման խո-
նարհ, համեստ կլինի, նա Աստծու առաջ արդար
կհամարուի: Դուք էլ պիտի աշխատէք փարիսե-
ցու նման հպարտ չլինել, այլ՝ մաքսաւորի նման
խոնարհ:

7. ՄԵԾ ԸՆԹՐԻՔ Ի ՖԻ ԱՌԱԿԸ

Մի մարդ մեծ ընթրիք պատրաստեց, ծառանե-
րին ուղարկեց և շատերին հացի հրաւիրեց: Հրա-
ւիրեալներն ամենքն էլ հրաժարուեցին զանա-
զան անհիմն պատճառներով: Առաջինն ասաց.
«Հող եմ գնել, պէտք է գնամ տեանելու, չեմ
կարող գալ»: Երկրորդն ասաց. «Հինգ լուծ եզն
եմ գնել, գնում եմ փորձելու»: Երրորդն ասաց.
«Պսակուել եմ, չեմ կարող գալ»:

Ծառան եկաւ և յայտնեց տանտիրոջը, որ հրա-
ւիրեալները չեն գալիս: Տէրը բարկացաւ չեկող-
ների վրայ և ասաց ծառային. «Գնա՛ քաղաքի
հրապարակները, փողոցները և հրաւիրի՛ր աղքատ-
ներին, կաղերին և կոյրերին»: Ծառան գնաց, հրա-
ւիրեց սրանց, դարձաւ և տիրոջն ասաց. «Կա-
տարեցի հրամանդ, հիւրերը եկել են, բայց տանն
էլի տեղ կայ»: Այն ժամանակ տէրը դարձեալ
ասաց ծառային. «Այժմ՝ գնա՛ քաղաքից դուրս և
ճանապարհի վրայ ումը տեսնես, հրաւիրի՛ր որ
տունս լցուի: Ծջմարիտն եմ ասում՝ առաջին ան-
գամ հրաւիրուած մարդկանցից ոչ մէկն էլ իմ
ընթրիքը չի ճաշակի»:

Աստուած ամեն օր ձեզ գործի է հրաւիրում,
փոքրերին կանչում է, որ դպրոց գնան, մեծե-
րին՝ իրանց գործին—ամենին էլ հրաւիրում է
կիւրակէ օրերը եկեղեցի:

Ով դպրոց չի գնայ, ով անգործ կմնայ, անբաղադ կլինի, բաղադուր կլինեն միայն գործ չի-նողները:

8. ՄԵԾԱՏԱՆ ԵՒ ԱՂՔԱՏ ՂԱԶԱՐՈՍԻ ԱՌԱԿԸ

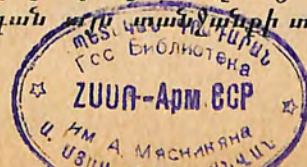
Մի հարուստ մարդ հագնում էր թանկագին շորեր ու ամեն օր փառաւոր կեանք էր վարում: Մի աղքատ մարդ էլ կար՝ Ղազարոս անունով՝ հարստի դրանն ընկած, վերքերով լիքը և կե-րակրում էր նրա սեղանից թափւած փշրանք-ներով: Շները գալիս և լիզում էին նրա վեր-քերը—մարդիկ մոռացել էին նրան:

Աղքատը մեռաւ: Հրեշտակները տարան նրան արքայութիւն՝ հէնց Աբրահամի գողը: Հարուստն էլ մեռաւ, բայց սա դժուր գնաց: Երբ սա այն-տեղ աչքերը բաց արաւ և հեռուից տեսաւ Ղա-զարոսին Աբրահամի գողում նստած՝ ասաց. «Հայր Աբրահամ, խղճա ինձ, ուղարկիր Ղազարոսին, որ մատի ծայրը ջրով թաց անէ և իմ պապակած լեզուն հովացնէ, որ այս կրակի բոցերի մէջ չայրուեմ»: Աբրահամը պատասխանեց և ասաց. «Դու քո կենդանութեան ժամանակ վայելում էիր երկրային բոլոր բարութիւնները, իսկ Ղազարոսը չարչարում էր, այժմ նա այստեղ պիտի ուրախանայ, իսկ դու՝ տանջուես: Բացի դրանից մեր և ձեր մէջ մեծ անդունդ կայ, այն-պէս որ՝ ոչ մեր մօտից ձեր մօտ կարելի է անց-նել և ոչ ձեր մօտից մեզ մօտ գալ»:

Հարուստն ասաց. «Աղաչում եմ, հայր, ու-ղարկիր Ղազարոսին մեր տուն, ես հինգ եղբայր

ունեմ, թող գնայ, գոնէ նրանց զգուշացնէ, որ նրանք էլ չգան այն տանջանքի տեղը»: Աբրահա-

մը պատասխանեց. «Նրանք ունեն Մովսէս և մարգարէներ, թող նրանց լսեն, այստեղ չեն գայ»։ Հարուստը պատասխանեց. «Ոչ, հայր Աբրահամ, եթէ մեռելներից մինը գնայ, նրան աւելի կ'լսեն»։ Աբրահամը կրկնեց. «Երբ Մովսէսին և մարգարէներին չեն լսում, մեռելների մօտից գնացողին էլ չեն հաւատայ»։

Եթէ դուք էլ հարուստ լինէք, միմիայն ձեզ վրայ մի մտածէք, աղքատներին՝ Ղազարոսներին էլ ձեր ունեցածից բաժին հանեցէք։ Եթէ այդպէս չանէք, ձեր վերջն էլ լաւ չի լինի հարստի նման։

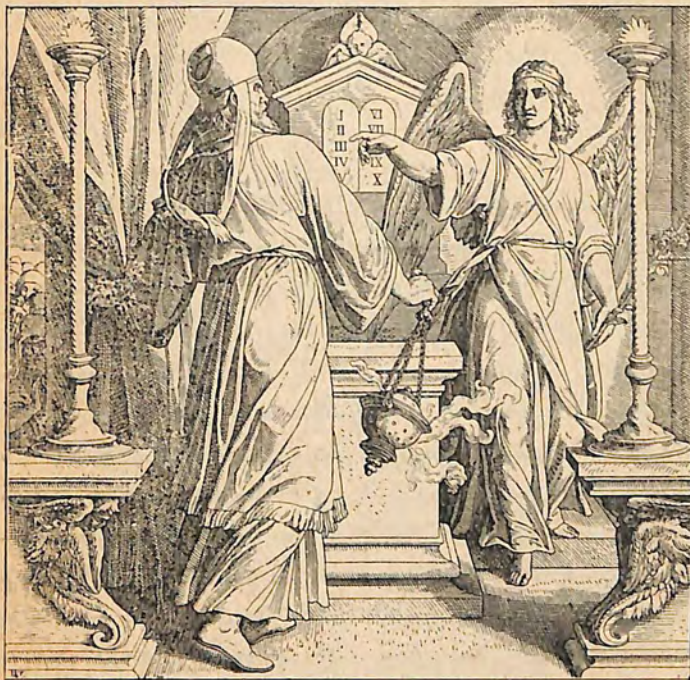
9. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻԶ

Յիսուսի ծննդեան ժամանակները հրէաների Հերովդէս թագաւորի ժամանակ մի քահանայ էր ապրում՝ անունը Զաքարիա իւր կին Եղիսաբէթի հետ։ Նրանք երկուսն էլ արդար էին—Աստծու բոլոր պատուիրանները ճշտութեամբ էին կատարում։ Նրանք զաւակ չունէին և ծերացած էին։

Մի անգամ Զաքարիան իւր հերթին տաճարը մտաւ խնկարկելու՝ աղօթելու համար։ Ժողովուրդըն աղօթում էր։ Խնկարկելու ժամանակ հրեշտակը երևաց Զաքարիային։ Նա խիստ վախեցաւ։

Հրեշտակն ասաց. «Մի վախենար, Զաքարիա, Աստուած աղօթքդ լսեց, քո կին Եղիսաբէթը մի

որդի կունենայ, նրա անունը Յովհաննէս կ'ընես. նա Աստծու առաջ մեծ մարդ կ'լինի և Իսրայէլի որդիներից շատերին պէպի ճշմարիտ Աստուածը կ'ղարձնէ, նա կ'քարոզէ և նրա համար ժողովուրդ կ'պատրաստէ»։

Զաքարիան պատասխանեց հրեշտակին. «Այդ ինչպէս կարելի է, ես էլ, կինս էլ ծերացած ենք»։ Հրեշտակը պատասխանեց. «Իմ անունն է Գաբրիէլ, ես Աստծու ծառան եմ, նա ինձ ուղարկեց, որ քեզ աչքալոյս տամ, բայց որովհետեւ ինձ

չհաւատացիր, իբրեւ պատիժ, համբ կմնաս մինչև որ դու մի որդի կունենաս»:

Զաքարիան պապանձուեց, իսկ ժողովուրդն սպասում էր նրան և զարմանում, որ այդքան ուշացաւ: Երբ Զաքարիան տաճարից դուրս եկաւ, այլ ևս չէր կարողանում խօսել: Նա նշաններով էր խօսում ժողովրդի հետ: Երբ նրա հերթը վերջացաւ, վերադարձաւ տուն:

Մի տարուց ետոյ Նդիսաբէթը մի որդի ունեցաւ: Երբ նրա դրացիները և ազգականները լսեցին, որ Աստուած մեծ ողորմութիւն է արել, շատ ուրախացան:

Նօթն օրից ետոյ, հրէաների սովորութեան համաձայն, պէտք է մանկանն անուն դնէին և կամենում էին Զաքարիա անուանել, բայց մայրն արգելում էր և ասում, թէ նրա անունը Յովհաննէս պէտք է լինի: Բարեկամները պատասխանեցին նրան, որ քո ազգականների մէջ ոչ ոք այդպիսի անուն չունի: Վերջն ամենքն էլ հօրը դիմեցին, թէ նա ինչ անուն կցանկանայ դնել:

Այն ժամանակ թուղթ չկար: Զաքարիան մի տախտակ պահանջեց և նրա վրայ գրեց. «Յովհաննէս է սրա անունը»: Իսկոյն լեզուն բացուեց — խօսում և օրհնում էր Աստուծոն: Ամենքն էլ զարմանում էին այս բանի վրայ և ասում. «Ի՞նչ պէտք է դառնայ այս մանուկը»:

Երբ Յովհաննէսը 30 տարեկան դարձաւ, Աստուած հրամայեց նրան զնալ անապատ Յորդանանի կողմերը և քարոզել. «Ապաշխարեցէք, մեղքներիցդ ետ կանգնեցէք, որովհետեւ երկնքի թագաւոր Քրիստոսը գալու է շուտով» — այսպէս էր քարոզում նա: Յովհաննէսը շատ պարզ կեանք էր վարում — նրա շորերը ուղտի բրդից էին, գօտիկը կաշուից, իսկ կերակուրը մարախ և վայրի մեղր էր: Յովհաննէսի մօտ էին գնում երուսաղէմացիները, չրէաստանի բոլոր ժողովուրդը, Յորդանանի կողմերից և խոստովանում էին իրանց մեղքերը: Ով ապաշխարում էր և խոստո-

վանում իւր մեղքերը չկրկնել, Յովհաննէսը նրան
մկրտում էր Յորդանան գետի մէջ և ասում —

եւ քո մարմինը մաքրեցի ջրով, գնա՛ գու՛ էլ
քո սիրտը մաքրիր ապաշխարութիւնով:

10. ՍՈՒՐԲ ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ՆԱԽԱՎԿԱՅ

ողեգալստից ետոյ՝ կարճ ժամանակուայ
մէջ հաւատացեալների թիւն այնքան բազմացաւ,
որ առաքեալներն այլեւ չէին կարողանում հոգ
տանել նրանց, ուստի ընտրեցին իրանց համար
եօթն օգնականներ կամ սարկաւազներ: Դրանցից
մինն էր Ստեփաննոսը:

Սա մի շնորհալի մարդ էր — այնպէս էր քա-
րոզում աւետարանը, որ ամենին էլ Քրիստոսի
հետեւոյ էր դարձնում, զրա համար էլ շատերը
նախանձում էին նրան և հակառակ խօսում, բայց
Ստեփաննոսը Սուրբ Հոգւոյ շնորքով լցուած՝ ա-
մենին էլ յաղթում էր: Թշնամիները երբ աե-
սան, որ խելքով նրան չեն կարողանում յաղթել,
սկսեցին բամբասել, սուտ վկաներ գտան՝ որ-
պէս թէ նրանք լսել են Ստեփաննոսը ասել է,
թէ նազովրեցի Յիսուսը կքանդէ Երուսաղէմի
տաճարը և Մովսէսի օրէնքները կփոխէ:

Սրա համար Ստեփաննոսից գանգատուեցին և ատեան տարան: Քահանայապետը հարցրեց. «Ի՞նչ որ քեզ վրայ ասում են, ճիշտ է արդեօք»: Ստեփաննոսը գեղեցիկ կերպով խօսեց և ցոյց տուաւ, որ ինքը Աստծու և նրա ծառայ Մովսէսի օրէնքները սիրում և կատարում է, ընդհակառակը նրանք են Աստծու օրէնքները չկատարողը և սրտով էլ շատ հեռի են նրանից:

Այս բանի վրայ թշնամիները խիստ բարկացան: Ստեփաննոսն ամենևին չէր վրդովուում— խաղաղ, հանգիստ էր, նրա երեսին նայողը կը կարծէր թէ հրեշտակ լինի: Ս. Ստեփաննոսը երկինքը նայեց և ետոյ ասաց. «Ահա ես տեսնում եմ երկինքը բացուած և Յիսուս Քրիստոսը հայր Աստծու աջ կողմում նստած»:

Այս որ լսեցին, բարկացան ականջները ծածկեցին, բարձր ձայնով սկսեցին աղաղակել և յարձակուել Ստեփաննոսի վրայ: Նրան դուրս տարան քաղաքից, շորերը հանեցին և պահ տուին մի ջահէլ մարդու, որի անունն էր Սաւուլ: Ետոյ քարեր վեր առան և սկսեցին քարկոծել նրան:

Այս քարկոծելու ժամանակ Ս. Ստեփաննոսն էլ Յիսուսի նման աղօթք էր անում իւր թշնամիների համար և ասում. «Տէր Յիսուս, նու իմ հոգին, մեղք մի համարիր սրանց արածը»: Այս խօսքերը ասաց և հոգին աւանդեց: Ս. Ստեփաննոսի քարկոծման Սաւուլն էլ մասնակից էր:

Քարկոծելուց ետոյ կատաղած ամբոխը երու-

սողէմ եկաւ: Քրիստոնեաներից ոմանք թաք կացան, ոմանք էլ փախան հեռու տեղեր, շատերն էլ գնացին Դամասկոս քաղաքը: Սուրբ Ստեփաննոսի մարմինը հրէաների երկիւղից քրիստոնեաները չկարողացան թաղել, այդ պարտքը կատարեցին բարեպաշտ հրէաները:

Ս. Ստեփաննոս Նախավկայի տօնը կատարում ենք զեկտեմբերի վերջերին: Հայոց եկեղեցում նրա պատկերն այսպէս են նկարում— հագին ժամազարիկ, ձախ ուսին ուրար, աջ ձեռին բուրվառ, իսկ ձախում խնկաման:

11. ՍԱԽՈՒՂԻ ԴԱՐՁԸ

Սուրբ Ստեփաննոսին քարկոծելուց ետոյ կատաղած ամբոխը երուսաղէմ եկաւ և ուզում էր

բոլոր քրիստոնեաներին կոտորել: Ահ ու սարսափից ամենքն էլ թաք կացան կամ փախան զանազան կողմեր—մեծ մասը գնաց Դամասկոս քաղաքը: Հալածողներից ամենակատաղին Սաւուղն էր—սա մտնում էր քրիստոնեաների տները և ուր հաւատացեալ էր գտնում, իսկոյն իշխանութեանն էր մատնում: Բայց նա սրանով չբաւականացաւ, գնաց քահանայապետի մօտ, իրաւունք խնդրեց, որ Դամասկոս քաղաքը գնայ և այնտեղի հաւատացեալներին կապած երուսաղէմ ուղարկէ: Հրամանն ստացաւ քահանայապետից:

Դամասկոսին չհասած՝ յանկարծ երկնքից լոյս փայլատակեց: Սաւուղը երեսի վրայ ընկաւ: Երկընքից ձայն եկաւ, որ ասում էր. «Սաւուղ, Սաւուղ, ինչու ես ինձ հալածում»: Սաւուղը հարցրեց. «Ո՞վ ես, Տէր»: Ձայնը պատասխանեց. «Ես այն Յիսուսն եմ, որին դու հալածում ես, բայց վեր կաց, գնա քաղաք, այնտեղ կիմանաս, թէ ինչ պիտի անես»: Նրա հետ գնացող մարդիկը լուռ ու մունջ կանգնած էին, ձայնը լսում էին, բայց ոչինչ չէին տեսնում: Սաւուղը տեղից վեր կացաւ: Նա չէր տեսնում, ուստի ձեռից բռնած՝ տարան Դամասկոս: Նա այնտեղ քանի մի օր մնաց առանց ուտելու և խմելու:

Դամասկոսում բնակւում էր Քրիստոսի աշակերտներից մինը՝ որի անունն էր Անանիա: Աստուած ասաց նրան տեսիլքում. «Անանիա»: Նա պատասխան տուաւ և ասաց. «Այստեղ եմ, Տէր»:

Տէրն ասաց. «Վեր կաց և գնա այն փողոցը, որ կոչւում է Ուղիղ, այնտեղ Յուդայի տանը հարցրու տարսոնացի Սաւուղին, նա գեռ աղօթքը չէ

վերջացրել»: Անանիան պատասխան տուաւ և ասաց. «Այդ մարդու մասին շատերից եմ լսել, որ քեզ հաւատացողներին հալածում էր երուսաղէմում. այժմ էլ քահանայապետից իրաւունք

է ստացել այստեղ գալ և շղթայով կապել քեզ հաւատացողներին»։ Աստուած ասաց նրան. «Գնա, նա այժմ հաւատացեալ է դառել, նա պիտի քարոզէ հեթանոսներին և կվկայէ իմ մասին թագաւորների և իսրայէլի որդւոց առաջ»։

Անանիան գնաց Յուդայի տուն, ձեռք գլխին դրաւ և ասաց. «Սաւո՛ղ եղբայր, վերև մտիկ տո՛ւր, այն Յիսուսը, որ ճանապարհին քեզ երևաց, ուղարկեց ինձ քեզ մօտ, քո աչքերը բժշկելու, որ Սուրբ Հոգւով լցուես»։ Անանիան ձեռք դրաւ Սաւուղի գլխին և աղօթեց։ Սաւուղի աչքերը բացուեցան, քրիստոնեաներին հալածողն այժմ ինքն է քրիստոնեայ դառել։

Սաւուղը միւս օրն սկսաւ քարոզել Յիսուսի մասին Դամասկոսում։ Լսողները չէին հաւատում, զարմանում էին և ասում. «Սա այն մարդը չէ, որ եկել էր Յիսուսի հաւատացեալներին բռնելու և քահանայապետի մօտ ուղարկելու»։ Սաւուղը և՛ս աւելի զօրանում էր և քարոզում Դամասկոսում։ Քաղաքացիք չէին կարողանում նրան պատասխան տալ, ուստի վճռեցին սպանել։ Քաղաքի դռների մօտ պահապաններ նշանակեցին, որ չփախչէ Այս բանն իմացան Յիսուսի աշակերտները, գիշերով քաղաքի պարսպից զամբիւղով վայր թողին և փախցրին։

Սաւուղը դարձաւ երուսաղէմ և եկաւ առաքեալներին մօտ։ Ոչ ոք չէր ուզում հաւատալ, թէ

նա Յիսուսի աշակերտ է դառել։ Աշակերտներից

մինը, որի անունը Բառնաբաս էր, պատմեց առաքեալներին Դամասկոսի ճանապարհին պատահա-

ծը և թէ ինչպէս Սաւուղը քարոզել է նոյն քաղաքի ժողովրդին: Այնուհետեւ Սաւուղը համարձակ կերպով քարոզում էր Երուսաղէմի մէջ նա-

զովրեցի Յիսուսի մասին: Հրէաները շատ բարկացան և մտադրուեցին սպանել նրան: Երբ առաքեալներն այս բանը իմացան, խորհուրդ տուին նրան գնալ հայրենի Տարսոն քաղաքը: Սաւուղը փութաւ Տարսոն:

ՍԱՀԱԿ ՊԱՐԹԵԻ, ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱՇՏՈՑ

ին ժամանակ հայոց կաթողիկոսները ամուսնանում էին: Սուրբ Գրիգոր լուսաւորչից ետոյ կաթողիկոսութիւն էին անում նրա ժառանգները: Լուսաւորչի տան վերջին ժառանգն էր Ս. Սահակ Պարթևը: Սա շատ խելօք և բարեպաշտ մարդ էր, թէև ամբողջ Հայաստանը վաղուց քրիստոնեայ էր, բայց հայերէն սեփական գիր չունենալու պատճառով՝ աւետարանը ժողովրդի համար անհասկանալի էր մնում: Եկեղեցիներումը սուրբ գիրքը կարդացւում էր կամ յունաց կամ ասորաց լեզուներով: Նոյն լեզուներով էր լինում և ժամերգութիւնը: Սուրբ Սահակը շարունակ մտածում էր այս մասին և աշխատում էր հայերէն գիր գտնել:

Սուրբ Սահակի ժամանակ կար և մի ուրիշ

մարդ, որ նոյնպէս շատ էր մտածում այդ մասին—դա սուրբ Մեսրոպն էր, որին Մաշտոց էլ

են ասում: Սա գիւղացու որդի էր, ընդունակ, աշխատասէր, լաւ գիտէր յունաց, ասորոց և պարսից լեզուները: Ս. Մեսրոպը շատ էր սի-

րում Ս. Սահակին և երբ նա կաթողիկոս եղաւ, սա էլ վարդապետ դարձաւ:

Ս. Մեսրոպը վարդապետ դառնալով՝ քարոզում էր ամեն տեղ և սուրբ աւետարանը մեկնում էր ժողովրդին հայերէն լեզուով: Միւս վարդապետներն այդ միևնոյնը չէին կարողանում անել, որովհետեւ չգիտէին ոչ յունաց և ոչ ասորոց լեզուները:

Այդ բանին մի ճար անելու համար Ս. Սահակի խորհրդով ուսումնական մարդկանցից մի ժողով եղաւ Վաղարշապատում: Այստեղ մեր Վռամշապուհ թագաւորն ասաց, որ ինքը լսել է՝ Գանիէլ անունով մի ասորի եպիսկոպոսի մօտ հայերէն տառեր կան: Ժողովը մարդ ուղարկեց այդ եպիսկոպոսի մօտ և բերել տուաւ տառերը, բայց որովհետեւ այդ տառերը լրիւ չէին, ձայնաւոր տառեր չկային, ուստի նրանցով չկարողացան հայոց լեզուի բոլոր հնչիւններն արտայայտել: Սրանից ետոյ Ս. Մեսրոպը գնաց զանազան գիտնականների մօտ և աշխատեց նրանց օգնութեամբ հայոց տառեր գտնել, բայց այդ բոլոր աշխատանքն ի զուր անցաւ, ոչ ոք չկարողացաւ օգնել նրան:

Մարդկանցից յոյսը կտրած՝ Ս. Մեսրոպն սկըսեց ջերմեռանդ կերպով աղօթք անել և խնդրել Աստծուն, որ օգնէ իրան հայերէն տառեր գտնելու: Այդ ժամանակ Ս. Մեսրոպն այնքան էր մտածում տառերի մասին, որ էլ ուրիշ ոչինչ

չէր լսում և տեսնում: Նա ոչ արթուն էր և ոչ քնած: Եւ անա՛ այդ դրութեան մէջ նրան մի ձեռք երևաց և գրեց տառերը: Այդ տառերի ձևը Ս. Մեսրոպը մտքում պահեց և սթափուելուց ետոյ՝ տախտակի վրայ նշանակեց:

Երբ Ս. Սահակը և Վռամշապուհը լսեցին, որ Մեսրոպը գտել է տառերը և գալիս է, մեծ բազմութիւնով դուրս եկան նրա առաջը, պատուով ընդունեցին և բերին Վաղարշապատ քաղաքը:

Ա Բ Գ Ե Զ Է Ի Լ Ր Կ Հ Ղ Մ Յ

Տառերը գտնելուց ետոյ Ս. Սահակը և Մեսրոպը Վռամշապուհի օգնութիւնով սկսեցին ուսումնարաններ բաց անել և հայ մանուկներին հայերէն գրել ու կարդալ սովորցնել: Այժմ եկեղեցիներում ժամերգութիւնը հայերէն էր լինում և աւետարանը հայերէն կարդացւում: Ժողովուրդը մինչև հիմա եկեղեցի գնալով՝ բան չէր հասկանում, իսկ այժմ ուրախ էր, որ ամեն ինչ հասկանալի էր նրան:

Բացի դրանից Ս. Սահակը հայերէն լեզուով գրեց շարահաններ՝ եկեղեցում երգելու համար, յօրինեց շարահանների ութը եղանակները, որ մինչև հիմայ էլ երգում ենք եկեղեցում:

13. Թ Ա Ր Գ Մ Ա Ն Ի Չ Ն Ե Ր

Այդ ժամանակ Հայաստանը բաժանուած էր երկու մասի—մի մասը պարսիկների իշխանութեան տակն էր, իսկ միւսը՝ յոյների: Չնայելով որ հայերը հարկ էին տալիս, բայց ամեն մի մասի թագաւորը հայ էր լինում:

Ինչքան որ հայոց ուսումնարանների թիւը շատանում էր և եկեղեցիներում հայերէն էին կարգում ու երգում, այնքան էլ յոյների նախանձը աւելի էր շարժւում, նրանք ուզում էին, որ առաջուայ նման էլի յունաց լեզուով կարդան ու երգեն հայոց եկեղեցիներում:

Յունաց մասի Հայաստանում յոյները չէին թողնում հայերին ոչ ուսումնարան բաց անել և ոչ էլ եկեղեցիներում հայերէն կարդալ ու երգել: Սրա համար Ս. Սահակը նամակ գրեց Կոստանդնուպօլիս յոյների կայսրին և պատրիարքին ու խնդրեց, որ նրանք ևս թոյլ տան իրանց մասի Հայաստանում ուսումնարաններ բանալ՝ հայերէն սովորեցնելու և եկեղեցիներում հայերէն ժամերգութիւն անելու համար: Բացի դրանից Ս. Սահակը նամակ տուաւ Ս. Մեսրոպին, իւր թոռն Վարդան Մամիկոնեանին և ուղարկեց նրանց Կ. Պօլիս: Նրանց հետ ուղարկեց շատ ընծաներ յունաց կայսեր և ուրիշ մեծամեծներին, որպէսզի սրանով շահէ նրանց սիրտը:

Յունաց կայսրը սիրով ընդունեց Ս. Մեսրոպ-

բին և Վարդանին ու կատարեց Ս. Սահակի խնդիրը: Այնուհետև յունական մասունքն էլ բացուեցան շատ ուսումնարաններ, որտեղ սովորեցնում էին հայերէն, իսկ եկեղեցիներում ժամերգութիւնը լինում էր հայ լեզուով:

Ս. Սահակը և Մեսրոպը իրանց յառաջադէմ աշակերտների հետ թարգմանեցին Սուրբ գիրքը, բայց տեղ տեղ լաւ չէին հասկանում, ուստի իրանց յառաջադէմ աշակերտներին ուղարկում էին այն ժամանակուայ մայրաքաղաքները, որ լաւ սովորեն յունաց և ասորոց լեզուները, վերադառնան և սուրբ գրքի լաւ չհասկացած տեղերն ուղղեն: Սրանք ուսումնաւարտելուց ետոյ վերադարձան Հայաստան և սուրբ գրքի թարգմանութիւնն ամբողջացրին: Թարգմանութիւնն այնքան ուղիղ և գեղեցիկ կատարեցին, որ մինչև հիմա էլ կոչւում է թարգմանութիւնների թագուհի: Արտասահմանից վերադաձած աշակերտներն ուսումնարաններում ուսուցչութիւն էին անում, նոր գրքեր էին գրում, թարգմանում և կամ քահանայ, վարդապետ, եպիսկոպոս դառնալով՝ Հայաստանի զանազան քաղաքներն ու գիւղերն էին գնում և քարոզում ժողովրդին: Այդ աշակերտներից նշանաւորներն են—Մովսէս Խորենացին, որ գրել է հայոց ազգի պատմութիւնը, Նղիշէ վարդապետը, որ նկարագրել է Վարդանանց պատերազմը...: Ոչ մի ժամանակ Հայաստանն այնքան առաջ չէր գնացել և լու-

սաւորւել՝ ինչպէս այժմ: Ոչ մի ժամանակ այնքան գրքեր չէին գրուել ու թարգմանուել՝ ինչ-

պէս Ս. Սահակի, Մեսրոպի և նրանց աշակերտների օրերում—գրա համար էլ այդ դարը կոչւում է ոսկէ դար:

14. ԱՏՈՎՄԵԱՆՅ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Վռամշապուհի մահուանից ետոյ հայոց թագաւորութիւնը Պարսից մասում վերջացաւ և մեր երկիրը դարձաւ հարկատու պարսիկ թագաւորներին: Պարսիկները կրակապաշտ էին, իսկ հայերը՝ քրիստոնեայ:

Այդ ժամանակ Պարսկաստանում իշխում էր Յազկերտ երկրորդը: Այս թագաւորը կամենում էր ամբողջ Հայաստանը նուաճել և բոլոր հայերին էլ իրան ծառայ դարձնել: Իւր այս միտքը յաջողեցնելու համար մտածեց, որ քրիստոնէութիւնը ջնջէ մեր երկրից, որովհետեւ նա ասում էր—քանի որ հայերը ուրիշ կրօն ունեն, մեզ հետ չեն միանայ. հէնց որ նրանց կրօնը փոխենք և ստիպենք, որ նրանք էլ մեզ նման արեւ և կրակ պաշտեն, այն ժամանակ միայն հայերը մեր մըշտական ծառաները կդառնան և նրանց երկիրն էլ մերը կլինի: Դրա համար Յազկերտը պարսիկ իշխանների և մոգպետների հետ խորհուրդ արաւ, թէ ինչ ձևով սկսեն և զլուխ հանեն այս գործը: Որոշեցին, որ թագաւորն իրան հարեան Հոնաց դէմ պատերազմ սկսէ և իւր իշխանութեան տակ եղող հայ իշխանների և զօրքերի հետ պատերազմ գնայ, որպէսզի զօրքի և իշխանների հեռանալով՝ մնացած հայ ժողովուրդը վախենայ և Յազկերտի հրամանին չկարողանայ հակառակել: Շու-

տով Հայաստան հրաման ուղարկեցին: Հայ իշխանները չիմանալով պարսիկների մտադրութիւնը, զօրքերն առան և Պարսկաստան գնացին: Սրանց հետ միացան պարսիկ զօրքերն էլ և միասին Հոնաց դէմ անցան: Երկու տարի շարունակ կռուեցին, բայց ոչինչ չկարողացան անել:

Այսպէս շարունակեց եօթը տարի: Իւր մօտ եղած քրիստոնեայ իշխաններից մի քանիսին փող էր բաշխում, մի քանիսին պատիւ էր խոստանում և յորդորում, որ պարսից կրօնն ընդունեն: Բայց ի զուր, ոչ ոք կրօնափոխ չեղաւ:

Յազկերտը երբ տեսաւ, որ հայերը պատիւներից չեն խաբւում և իրանց կրօնը չեն փոխում, այժմ յայտնի հրաման հանեց, որ իւր իշխանութեան տակ եղող քրիստոնեաները հաւատներն ուրանան և արեւին ու կրակին երկրպագութիւն տան: Իւր մօտ եղող քրիստոնեայ զօրքերին նորից Հոնաց դէմ պատերազմի տարաւ և շատ չարեց ճանապարհին, իսկ պատերազմը վերջացնելուց ետոյ էլ չթողեց, որ իրանց երկիրը դառնան, այլ զանազան տանջանքներ տալով՝ նորից ստիպում էր հաւատներն ուրանալ: Ատովմ Գնունի և մի քանի հայ իշխաններ, երբ տեսան Յազկերտի արածները և հասկացան նրա նպատակը, զօրքն առան ու Հայաստան փախան, որ օգնեն անտէր մնացած ժողովրդին, բայց պարսիկները նրանց ետեից հասան և ամենին էլ կոտորեցին:

Սրանք չմոռացան իրանց պապերի կրօնը, ամենքն էլ մեռան ու մարտիրոսներ՝ նահատակներ դարձան:

Այս նահատակութիւնը Ատովմ իշխանի անուանով կոչւում է Ատովմեանց նահատակութիւն:

15. ՄԻՀՐՆԵՐՍԵՀ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏԻ ՆԱՄԱԿԸ ԵՒ ՅՈՎՍԷՓ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Յազկերտը մնացած հայ իշխաններին չթողեց, որ Պարսկաստանից ետ դառնան Հայաստան: Դենշապուհ անունով մի պարսիկ իշխան մեր երկիրն ուղարկեց, որ հայերին չարչարէ և ստիպէ ժողովրդին Յազկերտի հրամանին հնազանդուել: Սա եկաւ, երեսանց խաղաղութիւն էր ցոյց տալիս, իսկ ծածուկ աշխատում էր Հայաստանում մնացած հայ իշխաններին միմեանց հետ կռուացնել: Հարկ զրեց եկեղեցիների վրայ, սովորական հարկերը կրկնապատկեց և այսպէս կամաց-կամաց Հայաստանը տկարացնում էր: Բայց էլի չհասան իրանց նպատակին:

Պարսիկները տեսան, որ այս տեսակ բաներով չեն կարողանում հայերին իրանց հաւատից թուլացնել, ուստի ուրիշ բան մտածեցին: Միհրներսես հազարապետը մոզպեաների խորհրդով կաթողիկոսին և հայ մեծամեծներին մի նամակ

գրեց, որի մէջ ցոյց էր տալիս, որ արեւաշտութիւնը՝ կրակապաշտութիւնը ճշմարիտ կրօն է, իսկ քրիստոնէութիւնը սխալ է: Միհրներսեսը հրամայեց՝ կամ այս նամակի պատասխանը գրեն և կամ Պարսկաստան գան թագաւորի մօտ:

Հայոց Յովսէփ կաթողիկոսը, երբ այս նամակն ստացաւ, հրաւիրեց գլխաւոր եպիսկոպոսներին և շատ քահանաների, Արտաշատ քաղաքում ժողով արեց և Միհրներսես հազարապետի նամակին պատասխան գրեցին: Այս պատասխանի մէջ հայերը հաստատում էին, որ պարսիկների կրօնը սխալ է, քրիստոնէականն է ճշմարիտը: Նամակն այսպիսի խօսքով վերջացրին. «Մեր հաւատին ամենքս էլ հաստատուն ենք, ինչ ուզում ես արա՝ քո սուրը՝ մեր պարանոցը»:

16. ՀԱՅ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԳՆՈՒՄ ԵՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Երբ այս նամակը կարդացին Յազկերտը և պարսից իշխանները, խիստ զարմացան, թէ ինչպէս հայերը համարձակ և աներկիւղ իրանց կրօնը պաշտպանում են: Յազկերտը կատաղեց և մոզպետի խորհրդով հայոց նախարարներին իւր մօտ կանչեց: Դրանց թուումն էր սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանը և Սիւնեաց իշխան Վասակը, որ պարսիկների կողմից Հայաստանի վրայ կա-

ուսմանը հարկ էր նշանակուած: Հայոց նախարարները թէև գիտէին Յագկերտի միտքը, բայց որովհետև իրանց ազգականներից շատերը Պարսկաստանում գերի էին, կարծում էին, թէ իրանց գնալովը

կազատեն նրանց, զրա համար էլ վերկացան և գնացին: Բայց գնալուց առաջ Յովսէփ կաթողիկոսի առաջ խաչ ու աւետարանի վրայ երդում կերան, որ իրանց կրօնին հաւատարիմ կմնան:

Առաջ՝ երբ հայոց նախարարները Պարսկաստան էին գնում, թագաւորը նրանց առաջ մարդ էր ուղարկում և հարցնում էր Հայաստանի որպիսութեան մասին, բայց այս անգամ այս պատիւը չարին հայ իշխաններին, այլ Յագկերտը բարկացած խօսեց նրանց հետ և ասաց, որ եթէ վաղը իւր հետ արեւին երկրպագութիւն չտան, ամենքն էլ խիստ կպատժուեն: Նա ասաց, որ զօրք կուղարկէ Հայաստան և նրանց ընտանիքն ու բոլոր հայերին կոտորել կտայ: Հայ նախարարները պատասխանեցին և ասացին. «Մեր սուրբ հաւատը չենք կարող ուրանալ, ինչ տանջանք էլ կուզես, տո՛ւր»: Յագկերտը խիստ բարկացաւ և հրամայեց, որ ամենքին էլ բանտարկեն: Հայ նախարարները շատ փող տուին պարսիկ իշխաններին, որ ազատուեն և իրանց երկիրը դառնան, բայց հնար չեղաւ: Այնուհետև ամենքն էլ յոյսերը միմիայն Աստծու վրայ դրին:

17. ՀԱՅ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԵՐԵՍԱՆՑ ՈՒՐԱՆՈՒՄ ԵՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԻՒՆԸ

Յագկերտը հայ նախարարներին բանտարկելուց ետոյ զօրք պատրաստեց, որ նրանց հեռու երկիրներ քշէ, որպէսզի անտէր մնացած ժողովրդին իւր կամքը կատարել տայ: Պարսիկ իշխաններից մէկը, որ ծածուկ քրիստոնեայ էր և գիտէր այս բանը, եկաւ բանտարկուած նախարարներին և ասաց.

րարների մօտ ու յայտնեց թագաւորի միտքը: Նա խորհուրդ տուեց, որ երեսանց նրա հրամանը կատարեն, բանտից ազատուեն, իրանց երկիրը դառնան, իսկ ետոյ էլի կարող են քրիստոնեայ լինել:

Հայ նախարարները հաւանեցին պարսիկ իշխանի տուած խորհրդին և որոշեցին երեսանց կատարել թագաւորի հրամանը, իսկ երբ Հայաստան դառնան, նորից դիմադրեն Յազկերտին: Վարդան Մամիկոնեանն սկզբում հակառակ էր երեսանց ուրանալուն էլ, բայց վերջը համաձայնուեց:

Թագաւորին յայտնեցին, որ հայ իշխանները պատրաստ են նրա կամքը կատարելու: Յազկերտը չափից դուրս ուրախացաւ, նախարարներին պատիւներ տուեց, մի գունդ զօրք և 700-ից աւելի մոզ և մոզպետներ ուղարկեց Հայաստան, որպէսզի հայերին կրակապաշտութիւն սովորեցնեն:

18. ՀԱՅՅԵՐԸ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒՄ ԵՆ ԻՐԱՆՅ ԿՐԾՆԸ

Պարսկաստանի հայ նախարարները մօտ քահանաներ ևս կային: Սրանք, երբ իմացան նախարարների ուրացութիւնը, խիստ տրտմեցան, հեռացան նրանցից, մինին առաջուց Հայաստան ուղարկեցին, որ այս ուրացութիւնն իմաց տայ ամենին: Հայաստանի եպիսկոպոսներն ու քահանաները, երբ լսեցին նախարարների ուրացութիւնը, խորհուրդ արին և որոշեցին, որ ամեն

միջոց գործ դնեն և թոյլ չտան ուրացեալներին և մոզերին Հայաստան մտնելու: Որոշեցին նոյնպէս՝ որ ոչ մի ուրացողի չխնայեն—նչ ազգականի, ոչ եղբօր, ոչ հօր, ուստի և այս նպատակով՝ թէ մարդիկ և թէ կանայք զէնք առան և պատրաստ սպասում էին:

Հայ նախարարները պարսիկ զօրքի հետ նոյեմբեր ամսին Հայաստան մտան: Մի ամսի չափ հանգստանալուց ետոյ, մի կիւրակէ մոզպետը մոզերի հետ գնաց եկեղեցի և կամենում էր ժամերգութիւնը խանգարել: Ղեւոնդ քահանան խաչը ձեռին յարձակուեց մոզերի վրայ և թոյլ չտուեց: Ժողովուրդն էլ փայտերով վրայ ընկաւ և շատերի գլուխը կտորելով՝ դուրս արին եկեղեցուց: Մոզպետը զարհուրեց, իւր աչքով տեսաւ, թէ ինչպէս հայերը հաստատ են իրանց հաւատին, ուստի յոյսը կտրեց այն բանից, թէ հնարաւոր է հայերին կրակապաշտ դարձնել: Ետոյ Վասակ իշխանին իւր մօտ կանչեց, խիստ յանդիմանեց և ասաց. «Եթէ դու ևս չես կամենում մեր կրօնն ընդունել, պարզ ասա ինձ, որպէսզի գրեմ մեծ մոզպետին և Միհրնէրսեհին՝ համոզեն թագաւորին և թոյլ տան ձեզ ազատ կերպով ձեր կրօնը պաշտել»:

Անօրէն Վասակը ուրացել էր քրիստոնէութիւնը, որովհետեւ իւր որդիները պատանդ էին պարսից թագաւորի մօտ, եթէ քրիստոնեայ մնար, նրանց կսպանէին: Նա շատ աշխատեց քաղցր

խօսքերով համոզել մոգպետին, որ հանգստանայ: Ինքն էլ Սիւնեաց երկրից շատ զօրք բերել տուաւ, որ թագաւորի հրամանն ուժով կարողանայ կա-

տարել տալ: Վաստակն ամեն կերպ աշխատում էր տարածել կրակապաշտութիւնը—մի քանիսին փող էր տալիս, մի քանիսին փառք և պատիւ էր խոս-

տանում, իսկ մոգերին էլ նախարարների տներն ուղարկեց, որ քարոզեն կրակապաշտութիւնը:

19. ԺՈՂՈՎ ՎԱՍԱԿԻ ՉԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ ՎԵՐՋ ԴՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Նախկոպոսները, երբ տեսան Վասակի արած չարութիւնները, հայոց բանակի ուրացեալ և քրիստոնէութեան հաւատարիմ իշխաններին իրարից բաժանեցին: Ժողով արին, Վարդան սպարապետին և բոլոր հաւատարիմ իշխաններին հրաւիրեցին. խիստ յանդիմանեցին նրանց, որ աչքով տեսնում են Վասակի չարութիւնները և ոչինչ չեն անում: Նրանք աւելացնում էին. «Եթէ Վասակի արածները դուք էլ հաւանում էք, առաջ մեզ սպանէք, ետոյ ինչ ուզում էք, այն արէք, իսկ եթէ ոչ՝ պէտք է պատժել նրան»: Իշխաններն ամենքն էլ մի սիրտ, մի հոգի դարձան և պատրաստուեցան ուրացեալ Վասակի դէմ գնալ և նրա չարութիւններին վերջ դնել: Այս բանին մէկը միայն չհամաձայնեց, բայց միւսները իսկոյն վրայ ընկան և տեղն ու տեղը սպանեցին: Այս բանը միւսների վրայ մեծ ազդեցութիւն արեց:

20. ՎԱՍՍԱԿԻ ԶԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՅԱԶԿԵՐՏԻ ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԸ

Սիւնեաց Վասակ իշխանը նորից սկսեց Հայաստանը տակն ու վրայ անել—մոռացաւ իւր խոստումը, որ արել էր խաչի և աւետարանի վրայ: Շատ ամուր բերդեր կործանեց. գիւղեր այրեց. նախարարների ընտանիքներ բռնեց իւր երկրի բերդերի մէջ արգելեց. եկեղեցիները քանդեց և քահանաներին բանտարկեց:

Վարդանն այդ ժամանակ Աղուանքումն էր: Վասակի չարութիւններն իսկոյն գրեցին սպարապետին և յայտնեցին, որ շատ նախարարներ միաբանել են Սիւնեաց իշխանի հետ: Այս լուրն առնելուն պէս՝ Վարդանը իւր զօրքով Հայաստան դարձաւ: Վասակը գիշերով փախաւ իւր երկիրը:

Բայց որովհետեւ ձմեռը վրայ էր հասել և Վարդանը պաշար չունէր բոլոր զօրքերը իւր մօտ պահելու, այդ պատճառով նրանց մեծ մասը իրանց տեղերն ուղարկեց՝ խիստ հրաման տալով՝ որ զարնան նորից ժողովուեն: Իւր սեպհական զօրքից շատ զնտեր Վասակի երկիրն ուղարկեց, որոնք շատ տեղեր քար ու քանդ արին և ուրացեալներին այնքան նեղը ձգեցին, որ կերակուր չունէին, սատկած էշի և ձիու միս էին ուտում:

Որպէսզի պարսից թագաւորի սիրտը շարժեն

և ստիպեն նրան մի ձևով իւր մտքից ձեռք վերցնել, գերի բռնուած մի պարսիկ իշխանի ազատութիւն տուին. եղած ֆեսաները և Վասակի արածները մէկ-մէկ պատմեցին նրան ու Պարսկաստան ուղարկեցին, որ զնայ և Յազկերտին պատմէ այս բոլորը: Յազկերտը, երբ այս մարդուց Հայաստանի նեղ վիճակն իմացաւ, այնպէս ցոյց տուաւ որպէս թէ ցաւում է: Բանտարկուած քրիստոնեաներին հրամայեց ազատութիւն տալ և պատուիրեց, որ թոյլ տան հայերին քրիստոնէական կրօնը պաշտել: Նամակ գրեց Հայաստան, ասաց որ ամենին էլ ներեն և կատարեալ ազատութիւն տան: Այս բոլոր կարգադրութեան միտքն էր հայերին երեսանց հանդարտացնել, իսկ ծածուկ իւր պատրաստութիւնն էր տեսնում: Բայց երբ տեսաւ, որ հայերն իրա միտքը հասկանում են և չեն խաբւում, այն ժամանակ զէնքով կամեցաւ ստիպել: Սրա համար մեծ զօրք պատրաստել տուեց, Միհրնէրսեհին էլ նրանց վրայ զօրապետ նշանակեց և մեր երկիրն ուղարկեց: Բայց հայերը, որոնք շատ անգամ էին խաբուել պարսիկներից, այս անգամ չսխալուեցան, նրանք էլ իրանց պատրաստութիւնն էին տեսնում:

21. ՎԱՐԴԱՆԱՆՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Միհրնէրսեհը զօրքն առած Հայաստան եկաւ: Վասակին իրա մօտ կանչեց և բոլոր գործերը

նրան յանձնեց: Վասակն էլ ժողովեց այն նախարարներին, որ իւր կողմն էին, նրանց զօրքը իւր զօրքի հետ միացրեց և Սիւնիքի բնակիչներին ստիպեց կրակապաշտ դառնալ:

Վարդան սպարապետը յոյսն Աստծու վրայ դրեց և պատրաստուեցաւ նրանց դէմ գնալու: Այն նախարարները, որոնք իւր հետ համաձայն էին, 65,000 զօրք հաւաքեցին, գնացին թշնամու դէմ և բանակ ձգեցին Արտազ դաշտում, որտեղ մի ժամանակ Սանդուխտ կոյսը նահատակուել էր: Թշնամու զօրքը երկու անգամ աւելի էր: Այստեղ եկան Յովսէփ կաթողիկոսը և Ղևոնդ երեցը ուրիշ շատ քահանաների հետ, որպէսզի նրանք էլ իրանց կողմից մասնակցեն պատերազմին:

Վասակը և պարսից իշխանները, երբ տեսան, որ հայ նախարարները միաբանուել են, վախեցան նրանց զօրութիւնից, սկսեցին նորից սուտ երդումներ անել, որ իրարից բաժանեն, բայց ի զուր—էլ ոչ ոք չհաւատաց նրանց:

Երկու կողմն էլ պատրաստ կանգնած էին իրար դէմ ու դէմ Տղմուտ գետի ափին: 451 թուի Հոգեգալստեան տօնի նախընթաց գիշերը Ս. Ղևոնդը պատարագ արեց, Ս. Յովսէփի հրամանով ձառ խօսեց և ոգևորեց ամենին: Զօրքը հաղորդուեց և պատերազմի պատրաստուեց: Ս. Ղևոնդից ետոյ Վարդան սպարապետը խօսեց և ոգևորեց, որ քաջութեամբ կռուեն:

Վարդանը հայոց զօրքը չորս մասի բաժանեց, ամեն մի մասը մի իշխանի յանձնեց և յարձակուեց իրանից չորս անգամ աւելի պարսիկ զօրքի վրայ:

Վարդանը երկար ժամանակ քաջութեամբ պատերազմեց, բայց վերջն ընկաւ: Թէև Վարդանը մեռաւ, բայց պատերազմը մինչև երեկոյ շարունակուեց—յաղթութիւնն անորոշ մնաց: Այս պատերազմի մէջ հայերի կողմից ընկան 1,036, իսկ պարսիկներին՝ 2,545 հոգի:

Այսպէս մեր պապերը մեռան և թոյլ չտուին, որ պարսիկները ձեռք տան մեր եկեղեցուն և հաւատին: Մեր եկեղեցին էլ նրանց չմոռացաւ և տօն նշանակեց, որ ամեն տարի տօնւում է Բուն-Բարեկենդանի երեքշաբթի և հինգշաբթի: Երեքշաբթուայ տօնը նշանակուած է այն հոգեւորականների համար, որոնք Ս. Ղևոնդի հետն են նահատակուել: Տօնը կոչւում է Ղևոնդեանց նահատակութիւն, իսկ Վարդանի հետ ընկնող վկաների յիշատակը կատարում ենք հինգշաբթի, որ կոչւում է Վարդանանց նահատակութիւն:

Հրատարակութիւն Ս. Ախիւցեանի

22. Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ո Ւ Ի Զ Ե Ի Ը

ին ժամանակուայ քրիստոնեաները մեզ նման փառաւոր շէնքերով եկեղեցիներ չունէին: Նրանք հաւաքուում էին մի հասարակ տան մէջ՝ շատ անգամ զետնափոր տներում և միասին աղօթում էին, իսկ աղօթքից ետոյ հացը կտրում էին և բաժանում, ետոյ հաղորդում էին: Տան վերեւի մասը փոքր ինչ բարձր էր, այստեղից էր քարոզում հովիւը՝ քահանան:

Աւելի ուշ ժամանակներում աղօթատեղու՝ եկեղեցու միջին մասին նաւի ձև տուին, որ նշանակում էր, թէ եկեղեցին մի նաւ է՝ որի մէջ մտնողները՝ քրիստոնեաները նաւում են զէպի նաւահանգիստ՝ երկնքի արքայութիւնը: Ոմանք էլ կլոր ձև էին տալիս: Նաւի մէջ մտնելու իրաւունք ունէին միմիայն նրանք, որոնք մկրտուած էին, իսկ չմկրտուածները զաւթում՝ նաւի ետևում էին կանգնում: Արևմտեան կողմում սիւներ կային՝ վարագոյրով միացրած, անս այն-

տեղ էին կանգնում, իսկ երբ մկրտւում էին, իրաւունք էին ստանում նաւի մէջ մտնելու:

Փոքր ինչ ետոյ նաւակի աջ ու ձախ կողմերում երկու փոքրիկ նաւեր ևս որոշեցին և այսպիսով եկեղեցին խաչի ձև ստացաւ, որ մինչև մեր օրերը պահպանւում է: Երբ քրիստոնէութիւնը ազատ կրօն դարձաւ, սկսեցին ամեն տեղ գեղեցիկ եկեղեցիներ շինել խաչաձև յատակադժով, որ ծագել է երեք նաւերի միաւորութիւնից: Կկոր ձևն էլ մեր ներկայ զմրէթն է, որ եկեղեցու մէջ տեղումն է: Եկեղեցու սիւները միանում են զամարններով, որ երկինքն է յիշեցնում մեզ: Եկեղեցու շինուածքը բաժանւում է երեք մասի—գաւիթ, ատեան և բէմ:

23. ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

Գաւիթ—Այժմեան եկեղեցիները գաւիթ չունեն. սա հին եկեղեցու այն մասն է, ուր կանգնում էին չմկրտուածները (երեսանները):

Ատեան—Այն տեղն է, ուր կանգնում են հոգևորականները, որ կոչւում է դաս. ետոյ տղամարդիկ, իսկ ամենից վերջը՝ կանայք: Սեղանի աջ կողմի պատի մէջ աւազանն է, ուր մանուկներին մկրտում են, իսկ նրա դիմաց՝ ձախ կողմում՝ ընդհանուր, ուր բոլրվառի համար կրակ են պահում:

Բեմ՝ Ատենից եօթն աստիճաններով բարձր է:

Բեմի վրայ գտնւում է սեղանը, ուր պատարագ է մատուցանւում: Բեմից է քարոզում եպիսկոպոսը: Այստեղ իրաւունք ունին բարձրանալ միայն հոգևորականները կամ որոց իրաւունք է տրուած: Սեղանը շինուած է բեմի վրայ, հարկաւոր ժամանակ քաշում են վարագոյրը: Բեմի մէջ տեղում հաստատուած է օծուած խաչաձև վէմ քարը: Սաւանց այս քարին չի կարելի պատարագ մատուցանել:

Բեմի վրայ վէմ քարի ուղղութեամբ շինուած է խաչկայը, որի աջ և ձախ կողմերում դռներ կան: Այս դռների վրայ պէտք է նկարել Թադէոս և Բարդուղիմէոս առաքեալների պատկերները, որոնք հայոց եկեղեցու գլխաւոր սիւներն են:

Երկու դռների մէջ տեղում վէմ քարի վրայ երեք աստիճան է շինուած, որոց վրայ դրած են ամենից բարձր՝ խաչ, ետոյ Գրիստոսի պատկերը (դաստառակ), իսկ ցածրում՝ աւետարան: Աստիճանների ետևում Աստուածածնի պատկերն է՝ Յիսուսին գրկած: Այս երեք աստիճանների վրայ դրած է լինում միւլոնամանը և մասնատուփը:

Սեղանի աջ դռան կողմում՝ ներսից ընծայարանն է, որտեղ սկիհն են պահում:

Եկեղեցու հիմքի զանազան կողմերում դնում են առաքեալների, աւետարանիչների և Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի անուններով օծած քարեր—ընդամենը 16 հատ և ապա սրանց վրայ հիմն են ձգում, որովհետև քրիստոնէութիւնը սրանք տա-

բածեցին ամեն տեղ—հիմեցին զանազան տեղերում եկեղեցիներ և նրա հիմքը եղան։ Այդ քարերը անտաշ պիտի լինեն, որ նշանակում է, թէ առաքեալներն ուսում չունէին և Սուրբ Հոգւոյ շնորհով էին քարոզում։ Քարերը առաջ լուանում են, որ նշանակում է մկրտել և ապա օծում են, որ նշանակում է դրօշմ։ Բեմի վրայ է վէմ քարը—սա Քրիստոսի օրինակն է, որ իւր հիմնած եկեղեցու սուրբ սեղանի վրայ բազմած է։

Բեմի աջ և ձախ կողմերում երկու խորաններ կան—աջակողմեանը զգեստաւորութիւն համար է, իսկ ձախակողմեանը՝ զգեստները պահելու համար։

Շինութիւնն աւարտելուց ետոյ՝ եկեղեցին օծում են։

24. ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՆՕԹՆԵՐ ԵՒ ԶԱՐԻՆԵՐ

Սկիհ—այն անօթն է, որի մէջ պատարագիչը զիօի է ածում, հաց՝ նշխարն դնում, որ աղօթելով դառնում է Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը։ Սկիհի բերանին դնում են մի խուփ, որի անունն է մարգմա։ Սկիհը շինում են կամ ակուց և կամ արծաթից։

Մասնատուփ — Փքրիկ տուփ է՝ ոսկուց կամ արծա-

թից շինած, որի մէջ դնում են մասը՝ կամ հաղորդը և երբ մինը յանկարծ հիւանդանում է կամ եկեղեցի չի կարողանում գնալ, տուն են տանում և հաղորդում։

Միռոնսման—նոյնպէս ոսկուց կամ արծաթից շինած միաման է, ըստ մեծի մասին աղանու հման. մէջն ածում են սուրբ միւռոնը, մկրտում երեխաներին կամ պատկերներ օծում։

Քշոց—Քշոցը զարդ է, կոթը փայտից է, իսկ վերևի կլոր մասը արծաթից, ուր վեց թևեան Սերովքէ և Քերովքէ հրեշտակապետների պատկերներ կան նկարած, որ նշանակում է, թէ նրանք ևս սպասաւորում են պատարագի ժամանակ։

Բուրվառ—Մէջը կրակ են ածում և վրան խոնկ ծխում, որ նշանակում է, թէ ինչպէս այս խնկի ծուխը դէպի վեր է գնում, այսպէս էլ մեր աղօթքը դէպի Աստուած ենք ուղղում։

Խնկաման—Փոքրիկ արծաթէ արկղ է կոթով՝ անկիւններում մի-մի խաչ, իսկ մէջ տեղում մոմի տեղ։ Մէջը խոնկ են ածում և երբ սարկաւազը

ուզում է
բուրվառ ա-
նել, քահա-
նան այստե-
ղից գդալով
խունկ է հա-
նում և ա-
ծում կրա-
կի վրայ:

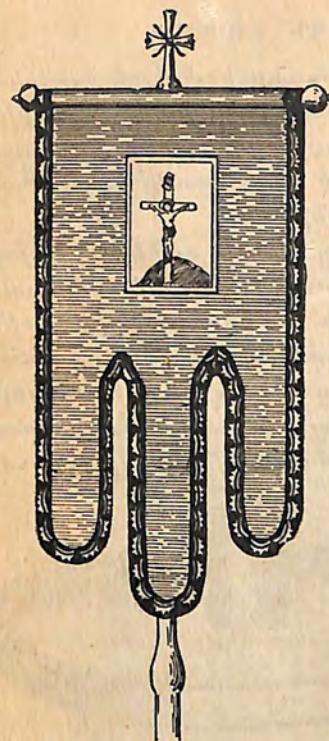
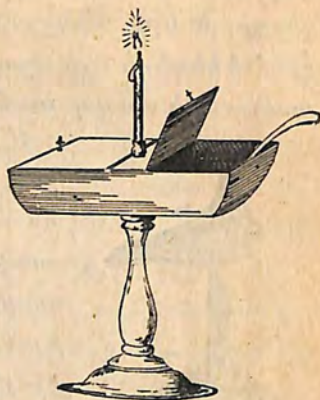
Սարկաւազը
աջ ձեռով
բուրվառն է

բռնում, իսկ ձախով՝ խնկամանը:
Խաչվառ—Սա եկեղեցական դրո-
շակ է—մի պատկեր՝ կտաւի վրայ,
որի մի կողմում խաչնշուծինն է,
իսկ միւս կողմում՝ Աստուածածինը
Յիսուսին գրկած: Պատկերը կախ է
տուած մի ձողից, որի գլխին տըն-
կած է խաչ:

25. Չ Գ Ե Ս Տ

1. ԳՊԻՐՆԵՐԻ ԿԱՄ ՏԻՐԱՅՈՒՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Շապիկ—Գլխից մինչև ոտները՝ երկայն, հա-
սարակ մաքուր շապիկ, որ նշանակում է, թէ

ինչպէս արտաքուստ մա-
քուր է շորերը, այնպէս
էլ ներքուստ՝ սիրտը սրա
նման մաքուր պիտի
լինի:

2. ՍԱՐԿԱԻ ԱԳԻ ՀԱՄԱՐ

Ուրար—Երկայն, լայն
ժապաւէնի նման զառ
կտոր է, որ ձգում է ծախ
թևի վրայ: Սա նշանա-
կում է, թէ ոարկաւազն
աւետարանի լուծը դեռ
ամբողջապէս չէ կրում,
այլ՝ մասամբ, այն է ձախ
ուսով: Սարկաւազը հագ-
նում է և շապիկ:

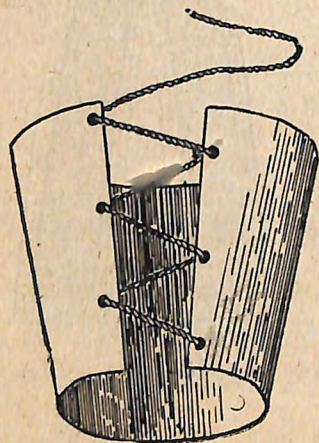
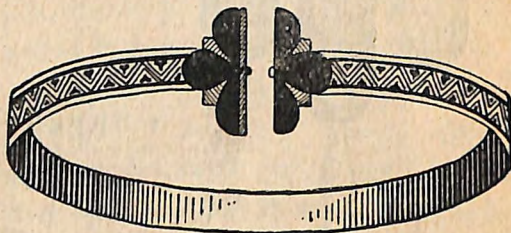

3. ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Քահանան, երբ զգեստաւորուում է և պատարագ է մատուցանում, ներկայացնում է Քրիստոսի կեանքը: Պատարագի զգեստները նշանակում են Քրիստոսի կրած չարչարանքները: Քահանայի զգեստները սրանք են—

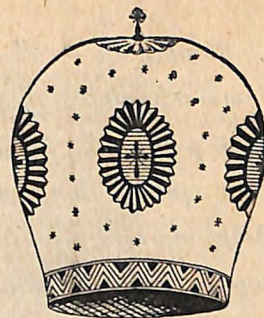
Շապիկ—երկար, վզից մինչև ոտները, գոյնը սպիտակ է: Սա նշանակում է, 1, այն սպիտակ հանդերձը, որ Հերովդէսը հագցրեց Քրիստոսին ծաղրելու համար, 2, քահանային վայել է պատարագի ժամանակ սպիտակ հագնել, որովհետև քահանայի գործը հրեշտակի գործ է: Աւետարանիչը հրեշտակի շորերը սպիտակ է նկարագրում:

Գօտի —
նշանակում է
այն խարս-
զանը, որով
Քրիստոսին
խփում էին՝
սեանը կա-
պած:

Բազպան — Այն կապանքն է, որով հրէաները կապեցին Յիսուսի ձեռները Գեթսեմանում:

Սաղաւարտ—նշանակում է
այն փշեայ սւսակը, որ Քրիս-
տոսի գլխին դրին:

Վաղկաս—Ուսերի վրայ է կրում քահանան,

վրան նկարած է 12 առաքեալների պատկերը՝ մէջ տեղը Քրիստոսը:

Փորուրար — Աստծու պատուիրանի լուծն է, որը քաղցր է և թեթև։ Այս լուծը սարկաւազը ձախ ուսով է միայն տանում, իսկ քահանան՝ և՛ աջ և՛ ձախ ուսով—ամբողջապէս։

Շուրջառ կամ նափորտի—Նշանակում է կարմիր վերաբերուն, որը ծածկեցին Քրիստոսին։

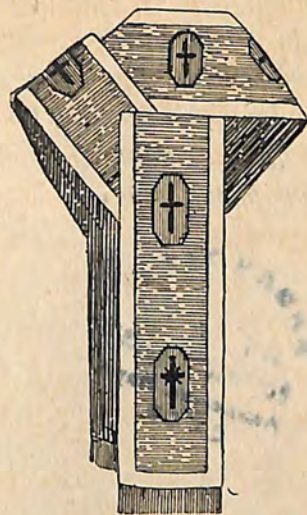
4. ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

Եպիսկոպոսն ունի այն բոլոր զգեստներն՝ ինչ որ քահանան։

Բացի դրանից ունի խոյր կամ թագ, որ միևնույն նշանակութիւնն ունի, ինչ որ քահանայի սաղաւարտը։

Նմիւրորոն—Հինգ խաչով զարդարուած լայն ուրար է, կրում են շուրջառի վրայից, սա է եպիսկոպոսական յատուկ զգեստը։

Արտախուրակներ—Երկու հատ, կէս կանգուն երկարութեամբ կապեր են, կախում են վակասի ետեից։ Սա զարդ է։

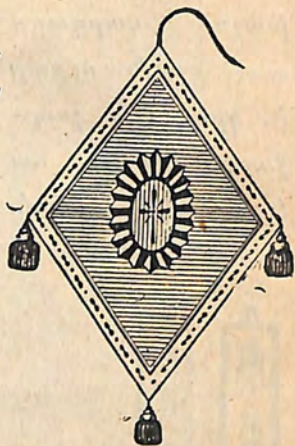

5. ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

Բացի քահանայի և եպիսկոպոսի զգեստներից, ունի նաև կոնքնո, որը քառակուսի ձև ունի, կախուած է լինում գօտքից՝ ձախ կողմից և հասնում է մինչև ծունկը։ Կոնքնոն նշանակում է միևնույն ծունկը։

Նակում է, 1, այն ղնն-
ջակը, որով Յիսուս աշա-
կերաների ոտները սրբեց,
2, հովուական մաղախ: Կոն-
քետ կրելու իրաւունք միայն
կաթողիկոսն ունի:

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

0026876

435

2013

<< Ազգային գրադարան

NL0026876

ԻՄ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԱԾ ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐԵՐԸ

I. ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՍՅՈՐԻՆ ՇՐՋԱՆ		ԳԻՆԵ Է		ՁԵՂՁ	
		Ռ.	Կ.	%	
1.	Ուղեցույց Հին-Ուխտի մասն Ա.	.	.	" 80	25
2.	Ուղեցույց Հին-Ուխտի մասն Բ.	.	.	" 85	25
3.	Ուղեցույց Նոր-Ուխտի մասն Ա.	.	.	1 "	35
4.	Ուղեցույց Նոր-Ուխտի մասն Բ.	.	.	1 5	
ՄԻՋԻՆ ՇՐՋԱՆ					
5.	Դասագիրք կրօնի հատ. Գ.	.	.	1 50	
6.	Դասագիրք կրօնի հատ. Ե.	.	.	" 50	35
7.	Տասն պատուիրան	.	.	" 50	

II. ԱԾԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ա. Ծխական դպրոցների համար

8.	Դասատետր կրօնի Ա. տարի.	.	.	" 25	25
9.	Դասատետր կրօնի Բ. " . . .	.	.	" 25	
10.	Դասատետր կրօնի Գ. " . . .	.	.	" 25	
11.	Դասատետր կրօնի Դ. " . . .	.	.	" 30	

բ. Պիտական դպրոցների համար

12.	Դասատետր կրօնի Ա. տարի	.	.	" 25	25
13.	Դասատետր կրօնի Բ. տարի	.	.	" 25	
14.	Դասատետր կրօնի Գ. տարի	.	.	" 30	

գ. Ծխական եւ պետական դպր. համար

15.	Հին-Ուխտ	.	.	" 55	25
16.	Նոր-Ուխտ	.	.	" 50	
17.	Գործք-Առաքելոց	.	.	" 45	

դ. Տաճկահայ դպրոցների համար

18.	Հին-Ուխտ	.	.	" 45	35
19.	Նոր-Ուխտ	.	.	" 45	

20.	Բարդախասուլթիւն (էթիկա)	.	.	" 50	35
21.	Մի քանի խօսք հայ կրօնուսուցիչներին	.	.	" 10	

ՑԱՆԿԱՑՈՂՆԵՐԸ ԿԱՐՈՂ ԵՆ ԴԻՄԵԼ

1. Ինձ—Սահակ ա. քհ. Սահակեանց. Бебутовская ул. № 52.
2. «Գիր» և հայ գրավաճառներին.

Գինն է 30 կոպ.

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԿԱՆ
ԿՈՄԻՏԵ
Արտիստիկ Ուսուցիչ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ